

2. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя, затверджена Першою всесвітньою конференцією з незалежності правосуддя. – Монреаль, 1983 р. // Міжнародні стандарти незалежності суддів (документи). – К. : Центр суддівських студій, 2008. – 22 с.

3. Незалежність суддів: міжнародні стандарти та національна практика: навч.-практ. посіб. / Л. А. Луць, М. Д. Савенко, В. В. Городовенко (та ін.); Центр суддів. студій, Всеукр. незалеж. суддів. асоц. – К. : Поліграф – Експрес, 2008. – С. 102.

4. О. Святоцький. Сучасні аспекти модернізації вищої юридичної освіти // Право України. – 2009. – № 1. – С. 11 – 12.

5. А. Хелланд, М. Вендіш. Юридична освіта в Німеччині // Право України. – 2009. – № 1. – С. 22 – 28.

6. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі / В. С. Бігун. – К. : Юстініан, 2006. – 230 с.

7. Самсін І. Л. Формування корпусу професійних суддів: формальний та реальний підходи. // Інформаційний вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – 2007. – № 1 (2). – С. 5 – 6.

8. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» – Х.: Цапко Д. М., 2010. – 165 с.

явив ситуацію, в якій більшість бюджетів регіонального і місцевого рівнів в Україні виявилися не в змозі відповідати за своїми фінансовими зобов'язаннями, що приводило і приводить до розвитку соціальної напруженості. В сучасній Україні фінансові можливості утримувати таку інфраструктуру, де б соціальна політика стимулювала розвиток соціальної сфери і прагнула охопити мережею соціальних організацій максимально можливу кількість населення, виявилися неадекватними, і державна та муніципальна соціальна мережа організацій та установ виявилися «заручниками» гострого бюджетного дефіциту. У сучасному суспільстві проблема формування ринку соціальних послуг, і як наслідок інституту соціального підприємництва, стає все більш важливою та багатоплановою. В той же час, відсутність теоретико-методологічної бази не дозволяє державі і суспільству повною мірою збудувати грамотну та ефективну політику відносно становлення і розвитку соціально-підприємницької діяльності. Саме тому актуальною стає потреба у формуванні підходів до розвитку соціального підприємництва у нашій державі.

аналіз останніх досліджень і публікацій

Наукові дослідження різних аспектів формування соціального підприємництва в Україні знайшли своє відображення в багатьох публікаціях та дослідженнях, присвячених підприємництву в цілому, соціальним аспектам підприємницької діяльності та соціальному підприємництву.

Значний внесок у дослідження процесу формування соціального підприємництва зробили Г. Діс (J.Gregory Dees), Дж. Боше, М. А. Кувшинова, Ф. Кене, А. Сміт, У. Рошер, Б. Гільдебранд, А. Скипальський. В роботах цих авторів обґрунтовано мотиви взаємодії бізнесу і суспільства, а також основних принципів як вітчизняної, так і зарубіжної моделі соціального підприємництва, визначення форм його реалізації.

Мета статті – проаналізувати потенціал розвитку соціальних підприємств, як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад на регіональному і місцевому рівнях.

Мета

Вигляд основного матеріалу

Незважаючи на свій молодий вік (приблизно 30 років), соціальне підприємництво охопило всю земну кулю і зайняло місце в одному ряду з такими загальнознаними явищами, як некомерційні ініціативи, добродійність, венчурна філантропія і корпоративна соціальна відповідальність. Соціальне підприємництво в Україні виникло у процесі розвитку організацій третього сектора (перший сектор – бюджетні організації, другий сектор – бізнес-організації, третій сектор – громадські і добродійні організації). Основна їх відмінність – в схемі отримання і перерозподілу ресурсів: для першого сектора – податки і бюджетні програми; для другого – дохід і розподіл прибутку серед господарів і засновників; для третього – мобілізація коштів з різних джерел і їх розподіл для вирішення соціальних проблем членів або цільових груп, на які працює організація). Джерелом інформації про соціальне підприємництво є проекти донорських організацій, міжнародні проекти та зарубіжні фонди. Соціальне підприємництво – явище загадкове і не всім зрозуміле, але, мабуть, дуже потрібне, якщо звертає все більше уваги громадських та добродійних організацій в Україні. Натомість, соціальне підприємництво в інших країнах – вже не явище, а активна діяльність, що перетворюється в цілий рух зі своєю ідеологією, місією та визначеннями. Але чіткого визначення та юридично закріпленого терміну «соціальне підприємництво» немає як в Україні, так і в інших державах, де це явище розвинене. Наведемо деякі приклади визначення терміну «соціальне підприємництво», яке дають міжнародні та українські організації: соціальне підприємництво – це використання практичних, новаторських і стійких методів для формування суспільного блага; унікальний підхід до вирішення економічних та соціальних проблем держави, що заснований на ціннос-

УДК 332.146(477)

Олена Шмаленко

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ В УКРАЇНІ

На соціальне підприємництво українські дослідники покладають особливі надії, як на механізм, здатний відповісти на нові виклики часу: посилення нерівності, глобалізацію і загострення проблем, що виникли внаслідок нерівності між бідними і багатими країнами, не залученими в економіку сферами життя, і звичайно, тяжке положення населення багатьох країн. Від соціального підприємництва чекають вирішення цих проблем, звідси і пильна увага до нього. У статті розкрито актуальність формування соціального підприємництва як важливого ресурсу для ефективного розвитку соціальної сфери на регіональному та місцевому рівнях в Україні. Розглянуто актуальність і необхідність пошуку підходів для формування соціального підприємництва у державі.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальна напруженість, некомерційні організації, конкурентне середовище, соціальне обслуговування.

Соціальна сфера та її розвиток завжди залишалася «утриманцем» бюджетів всіх рівнів, але при цьому сама ця сфера постійно зростала та вимагала до себе все більшої уваги. Перехід до ринкової економіки найгостріше ви-

постановка проблеми

© Шмаленко О.І., 2010.

тях і процесах, загальних для соціальних підприємств, в якій би сфері вони не працювали [5]. Основними завданнями соціального підприємництва є:

- підтримка діяльності організації, направленої на досягнення «соціального ефекту», тобто на поліпшення якості життя цільової групи;
- забезпечення стабільного і незалежного фінансування некомерційної організації;
- створення нових підходів для вирішення соціальних проблем.

Ключовими моментами в соціальному підприємстві є досягнення суспільного добробуту і створення для цього сприятливих можливостей. Що стосується економічного ефекту, то він повсюдно розглядається як необхідна умова забезпечення спроможності бізнесу і стійкості соціальних ініціатив. Соціальне підприємство стає реальним механізмом вирішення проблем суспільства, і в Україні з'являються нові приклади такої роботи. Підприємство в соціальній сфері, бізнес з соціальною місією або підприємницька діяльність добродійних і суспільних організацій охоплюють різні соціально уразливі верстви населення. Мета такого підприємства — працетерапія, соціальна реабілітація, введення нових механізмів вирішення наявних соціальних проблем у державі. У той же час воно має бути і «прибутковим», інакше ми говоримо про добродійну або суспільну діяльність.

Соціальна сфера в Україні завжди була складним питанням для держави. Але, не зважаючи на це, соціальне підприємство стає реальним механізмом вирішення проблем суспільства, і в Україні з'являються нові приклади такої роботи. Останніми роками в Україні соціальне підприємство набуває усе більшої популярності серед громадських організацій, як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад. Так, наприклад, в Одесі діє громадська організація «Дорога до будинку», в рамках діяльності якої видається газета для бідних, а також працюють цехи з пошиття одягу. Соціальне підприємство допомагає людям, що «опустилися на дно життя», знайти трудові навички і повернутися до повноцінного соціального життя. Асоціація «Світ. Краса. Культура.», засновником та керівником якої впродовж багатьох років була відома на Україні художниця-модельєр і громадський діяч Валентина Сазонова, створює робочі місця по всій Україні для малозабезпечених жінок, що потрапили в кризову ситуацію. Завдяки роботі на підприємстві вони знаходять економічну самостійність. У Житомирі при громадській організації «Місія Самаритян на Україні» працює цех з виготовлення виробів з металу (грати, ворота, тощо). Львівська організація «Оселя» дає безпритульним дах над головою і одночасно залучає їх до роботи з реставрації меблів, які потім виставляються на аукціон (якщо меблі були передані організації як пожертвування) або продаються. Отримані кошти йдуть на фінансування притулку і заробітну плату співробітникам. Організація соціального підприємства допомагає трудовою реабілітацією повернутися до нормального соціального життя людям, які вилікувалися від наркотичної залежності.

Рух соціальних підприємств на Україні стає з кожним днем чисельнішим і вже сьогодні перевищує 700 підприємств по всій території країни. Більшість соціальних підприємств України забезпечують робочими місцями представників цільових груп, з якими вони зв'язані за родом своєї основної діяльності. Соціальні підприємства переслідують ті ж цілі, що і будь-які інші бізнес-структури, причому і головна мета у них однакова: добитися позитивних фінансових та соціальних результатів за рахунок інвестицій. Іншими словами, соціальне підприємство — це можливість часткового і динамічного вирішення на місцевому рівні гострих проблем суспільства, які не в змозі вирішити держава.

В Україні існують три основні форми соціального підприємства:

- некомерційна організація займається підприємництвом усередині своєї основної сфери діяльності;
- некомерційна організація відкриває власне підприємство, частина доходів якого йде на фінансування її програм;
- підприємство для людей з обмеженими можливостями (Україна – одна з небагатьох країн світу, де цей вигляд підприємництва отримує підтримку): компанія звільняється від сплати податку на прибуток, якщо більше 50% її співробітників – люди з обмеженими можливостями [13].

Гарантією надходження коштів у соціальному підприємстві так само, як і в будь-якій діяльності, є бізнес-моделювання. Виділяють 7 моделей соціальних підприємств, але, на наш погляд, лише деякі з них грають значну роль у розвитку соціального підприємства в Україні в цілому [1].

1. Модель підтримки підприємств. Такі компанії надають фінансові послуги своїй цільовій аудиторії – «клієнтам» для відкриття власного бізнесу. Потім клієнти соціального підприємства продають свої продукти чи послуги на відкритий ринок (рис.1).

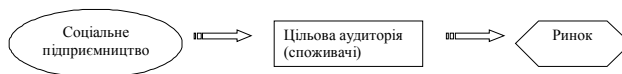

Рис. 1. Модель підтримки підприємств

Використовують цю модель організації економічного розвитку, мікрофінансові інститути, програми розвитку малого та середнього бізнесу, фінансові інститути, консалтингові фірми, що надають професійні послуги (бухгалтерський облік, юридична чи ринкова інформація), постачальники технологій та продукції.

2. Модель працевлаштування. Відповідно до цієї моделі компанії надають можливість працевлаштування та професійного навчання своїй цільовій групі – клієнтам – людям з високим бар'єром входу на традиційний ринок праці (люди з фізичними вадами, безпритульні, соціально незахищена молодь та колишні засуджені), продають їхні товари чи послуги на відкритому ринку. Тип робочих місць залежить від можливостей клієнтів, необхідних знань та навичок, можливості майбутнього підприємства вижити на ринку (рис.2).

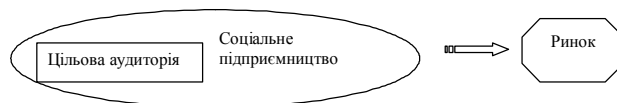

Рис. 2. Модель працевлаштування

Таку модель широко застосовують молодіжні громадські організації, а також ті, які обслуговують жінок з низьким рівнем доходу, нарко- та алкозалежних, бездомних, і ті, які проводять роботу з покращення побуту населення. Традиційні бізнес-підприємства, які використовують цю модель працевлаштування: компанії міського благоустрою, кав'ярні, книжкові магазини, ошадні магазини, кур'єрські компанії, пекарні, ремонтні фірми.

Українське законодавство регулює всі види ділових операцій, і щоб була можливість використовувати переваги соціального підприємства, закони ще необхідно оптимізувати. Так, податкове законодавство в Україні стимулює компанії залучати у свою діяльність інвалідів, тим самим отримуючи пільги в оподаткуванні. Такий інструмент державного регулювання є дієвим, однак недостатнім, адже забезпечення потреб спільноти вимагає орієнтацію бізнесу на соціальну місію, а не лише на залучення інвалідів до роботи ком-

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ КРИЗИ ТА ЙОГО ВРАХУВАННЯ У ПРАКТИЦІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто засади виникнення та протікання кризи, розкрито особливості та рівні її прояву, наслідки, визначено рівні управління та відповідальності державних органів, побудовано життєвий цикл кризової ситуації.

Ключові слова: криза, ризик, макрорівень, мезорівень, мікрорівень, суб'єкт управління, державне управління.

Важливість даної роботи полягає в необхідності дослідження та розробки методологічних аспектів антикризового управління державними органами. Криза може створювати реальну загрозу не лише окремим секторам економіки, а й економічній безпеці країни і тому саме органи державного управління повинні вжити дієвих заходів для її подолання. При цьому, неможливо передбачити або спрогнозувати кризу, визначити необхідний інструментарій і розробити будь-яку антикризову програму без якісного детального дослідження природи та сутності кризи, її життєвого циклу тощо. Так, триваюча в Україні криза призвела до значного скорочення та погіршення макроекономічних показників економіки держави, зниження життєвого рівня населення, викрила недоліки та прорахунки органів державного управління, їх неготовність та нездатність передбачити та опанувати кризові ситуації, оперативно застосовувати інструментарій, необхідний для подолання кризи або мінімізації її деструктивних наслідків. В той же час, питання якісної та вчасної діагностики кризи, передбачення ймовірних криз та мінімізації їх негативних наслідків є одним з важливих завдань органів державного управління, про що свідчать масштаби та глибина триваючої в Україні кризи.

Питання дослідження та вивчення криз широко висвітлені у працях не лише вітчизняних, а й закордонних науковців та дослідників. Ґрунтовне дослідження різних аспектів кризи міститься в працях Дж. Кейнса, Дж. К. Ван Хорна, Р. Хіта, Дж. Капріо, О. Бірюкової, В. Богомоллова, А. Богомоллової, О. Богданова, В. Захарова, Н. Родіонової, В. Глущенко, І. Ларіонова, О. Терещенка, Г. Юна, Е. Короткова, О. Грязнової, І. Бланка, А. Чернявського, О. Іваницької та інших.

Метою статті є з'ясування, на підставі здійсненого аналізу та узагальнення результатів досліджень криз, теоретичних засад природи виникнення та протікання кризи, розкриття особливостей та рівнів її прояву, наслідків, визначення рівнів управління та відповідальності державних органів, побудова життєвого циклу кризової ситуації.

Поняття «криза» має багато різних тлумачень. За період еволюції людства, залежно від рівня соціально-економічної системи та особливостей його розвитку, а також ставлення до кризи, засобів та способів управління кризовими явищами значення слово «криза» змінювалось. Одні з перших тлумачень кризи виникли ще в стародавній Греції – слово «криза» («krisis») перекладається з грецької як «злам, переворот, час перехідного стану, злам, при якому неадекватність засобів досягнення мети породжує непередбачувані проблеми» [1]. В Китаї слово «криза» записується двома ієрогліфами «вей»: «небезпека» і «страх» та «цзі»: «можливість». З часом поняття «криза» почало застосовуватись щодо різноманітних процесів, які відбувались у суспільстві. Зокрема, виникли поняття криз економічних, фінансових, банківських, політичних, технологічних, криз в державному управлінні тощо. Серед ключових слів-синонімів, які використовуються при визначенні кризи, найбільш поширеними є: негативні явища, загроза, по-

панії. Однією з серйозних перешкод на шляху впровадження в Україні концепції соціального підприємництва вважається низька капіталізація більшості українських компаній, відсутність ресурсів на здійснення масштабних соціальних програм. Проте ефективна політика соціальної відповідальності бізнесу — це не лише гроші. Прямі фінансові витрати складають менш ніж 20% витрат компанії, все інше — добра воля і час топ-менеджменту і персоналу, а також використання інших ресурсів компанії [5, с. 57].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновки, що в умовах становлення громадського суспільства в Україні соціальне підприємництво виступає одним з найважливіших чинників його розвитку, тому що сприяє консолідації громадян, бізнесу, неприбуткового сектору та держави у вирішенні глибоких соціальних проблем, підвищенні якості життя населення. За умови ефективного взаємодії всіх цих складових можливе рівноцінне досягнення цілей і завдань як бізнесу, так і громадського суспільства, держави та окремих громадян.

Можливо, Україні слід визнати соціальне підприємництво як ефективний засіб досягнення стійкого розвитку суспільства й економіки. На наш погляд, з боку держави соціальному підприємству варто було б надати реальну, а не номінальну підтримку – законодавчу, фінансову, інформаційну, консультативну. Але якщо соціальне підприємництво було наділене законним статусом моделі бізнесу, люди стали б ширше використовувати підприємницькі здібності для вирішення соціальних проблем.

Література.

1. Арапетян А., Архипчук О. Чисті прибутки соціального підприємництва // Журнал «Практика управління». – 2008. – №7. – с. 57 с.
2. Берестова Л. И. Предпринимательство в социальной сфере // Социология власти. – 2006. – № 2. – С. 73–83.
3. Боброва Е. Б. Социальная ответственность бизнеса // Социология. – 2008. – №2. – 70 с.
4. Державне регулювання соціального підприємництва та соціально-відповідального бізнесу: Матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції від 11 грудня 2008 року/ за загальною редакцією Амосова О. Ю. – Харків: ХОМО «Союз молодих підприємців», 2008. – 152 с.
5. Гуревич Г. С. Соціальна відповідальність крупного бізнесу: соціологічний феномен або ринковий механізм // Вісник МГУ Серія 18. Соціологія і політологія. – 2005. – С. 48–60.
6. Каминник И. Социальное предпринимательство на Украине: каким оно должно быть? / Игорь Каминник – Режим доступу: <http://cmdp-kvorum.org/civil-society/647>.
7. Коваленко Н. С. Соціальне підприємництво: сучасні тенденції розвитку в Україні та світовий досвід // Економіка и управление/ Крым. республик. науч.-пед. изд-во «Интеллект», КАН, КАПКС. – Симферополь. – №6. – 2009. – С. 49–54
8. Семенюк М. Соціальна відповідальність бізнесу // Соціальний захист. – 2006. – № 7. – 90 с.
9. Соціальне підприємництво по-українськи: від зміни місця зустрічі результат змінюється: Дзеркало тижня // – № 5 (634). – 2007. – С. 15–20.
10. Яницький П. С., Фурса М. В. Фактори формування соціальної відповідальності бізнесу. – Режим доступу: <http://www.corporatecitizen.org.ua/publications.htm>.
11. Alter, S. K. Social Enterprise Typology. Virtue Ventures LLC. Nov.27, 2007 (revised vers.) – 75 с.
12. Martin, R.L., Osberg, S. Social Entrepreneurship: the Case for Definition. Stanford Social Innovation Review. Spring, 2007. – 64 с.
13. The Ukrainian Observer, № 84/8, июль 2007. – 50 с.

ВИСНОВКИ

постановка проблеми

аналіз останніх досліджень і публікацій

мета

виклад основного матеріалу